

**МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ, НАУКЕ И ТЕХНОЛОШКОГ
РАЗВОЈА**

ЈЕДИНИЦА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ НАСИЉА

**РАДИОНИЦЕ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ
ДИГИТАЛНОГ НАСИЉА**

Приручник

децембар, 2014.године

САДРЖАЈ

- 1. Увод 4.стр.**
- 2. Предлог радионица за рад на различите теме из области дигиталног насиља**
- 2.1.**
- Тема: Вредности, правила и надокнада штете/последнице/реституција **6.стр.**
- Аутори: Смиљана Грујић, Биљана Лајовић, Мирјана Тркуља
- 2.2.**
- Тема: Партиципација деце/ ученика у заштити од дигиталног насиља**14.стр.**
- Аутори: Маша Аврамовић, Александра Стојановић
- 2.3.**
- Тема: Етикетирање **17.стр.**
- Тема: Јавни наступ
- Аутор: Војислав Арсић
- 2.4.**
- Тема: Друштвене мреже **20.стр**
- Тема: Мере техничке заштите на интернету и друштвеним мрежама
- Аутори: Горан Јовишић, Лазар Копања, Смиљана Грујић. Меденица Гордана
- 3. Списак корисних линкова и филмова који се баве темом дигиталног насиља а који могу бити увод у дискусију на ову тему 35.стр.**
- 4. Резиме резултата истраживања спроведеног у оквиру пројекта „Зауставимо дигитално насиље“ (може се скинути са линка <https://www.dropbox.com/home/PAKET%20DIGITALNO%20NASILJE>)**
- 5. Презентације приказане у оквиру обуке „Зауставимо дигитално насиље“ (скинути са линка)**
- Аутори: Ана Мирковић, Горан Јовишић, Лазар Копања, Добринка Кузмановић

Ове радионице и материјале можете да користите у раду са ученицима, наставницима, родитељима када обрађујете тему превенције дигиталног насиља. У реализацију радионица можете да укључите наставнике информатике и све актере који су сензибилисани за рад на овој теми а поседују и знања о друштвеним мрежама, блоговима и интернету уопште.

Сваку од ових тема можете реализовати и у измењеном облику узимајући у обзир контекст и средину у којој радите.

Приручник приредиле у складу са радионицама реализованим током обука одржаним у склопу пројекта „Зауставимо дигитално насиље“:

Биљана Лајовић, координатор Јединице за превенцију насиља,

Смиљана Грујић, сарадник за превенцију насиља

Меденица Гордана, програмски асистент Јединице за превенцију насиља

УВОД

Последњих година, информационо-комуникационе технологије постаје све доступнија младима. Поред тога што нам пружа бројне могућности за учење и развој, савремена технологија суочава нас и са бројним изазовима када су у питању нови облици насиља који настају њеном злоупотребом.

Јединица за превенцију насиља Министарства просвете, науке и технолошког развоја, у сарадњи са компанијом Теленор и УНИЦЕФ-ом, развила је пројекат „Зауставимо дигитално насиље“ са циљем да заштити ученике од овог облика насиља.

Пројекат је почео реализацијом истраживања дигиталног насиља у основним и средњим школама у Србији, током новембра 2012. године. Током реализације иницијалног истраживања у оквиру програма „Школа без насиља“ утврђено је присуство различитих облика дигиталног насиља међу ученицима основних школа у Србији. Међутим, како у том истраживању фокус није био на дигиталном, већ на традиционалним облицима насиља појавила се потреба за реализацијом додатног истраживања како би се стекао увид у то колико често, у којој мери и на које начине данашњи ученици користе савремена средства за комуникацију; како би се проценили потенцијални ризици којима су млади изложени приликом коришћења дигиталне технологије и стекао увид у карактеристике различитих облика дигиталног насиља који се срећу међу ученицима наших школа.

Резултати овог истраживања (неки од њих приказани су на презентацији Добринке Кузмановић коју сте добили у склопу материјала и као word документ) послужили су као основ за креирање обука за превенцију и спречавање злоупотребе дигиталних медија, јачање капацитета школа за превенцију дигиталног насиља као и за подизање свести свих актера о улози и значају дигиталних медија у савременим условима живота.

Под дигиталним насиљем подразумевамо све оне случајеве када неко користи електронске уређаје (мобилни телефон, камеру, рачунар и сл.) да би некога намерно уплашио, увредио или понизио. Као најважније специфичности дигиталног насиља у односу на традиционалне облике насиља подразумевали смо: висок степен анонимности насилника, стална доступност жртве, бесконачна публика и трајност информација које када се једном пласирају постају тешко уништивне.

Дигиталним насиљем не сматрамо случајно, ненамерно nanoшење штете и повређивање, као ни пријатељска задиркивања и препирке преко телефона или интернета.

У јуну и септембру месецу 2013. године, у оквиру пројекта, реализоване су обуке за ученике, наставнике и менторе 10 пилот школа и радионице из овог приручника, настале су на основу искуства са ових обука.

ПРВИ БЛОК

ТЕМА: ВРЕДНОСТИ, ПРАВИЛА И НАДОКНАДА ШТЕТЕ/ПОСЛЕДИЦЕ/РЕСТИТУЦИЈА

Ове теме су обрађене у оквиру програма Школа без насиља.

Школе укључене у програм на почетку сваке школске године **заједно** са ученицима договарају се о вредностима које ће неговати у одељењу, као и правилима која подржавају развој вредности и **заједно** дефинишу последице за прекршена правила. Уколико школа није укључена у овај програм, важно је да ову радионицу реализује онако како је планирано.

Напомена: Водитељи користе ове карактеристике/одреднице појмова у уводном делу радионица.

Као додатни материјал приликом реализације ове теме, може се користити материјал из програма „Школа без насиља“

ШТА СУ ВРЕДНОСТИ?

- Вредности су наша веровања шта је за нас ваљано, пожељно, корисно односно шта је за нас непожељно и недопустиво.
- Вредности су увек позитивне, могу да буду различите. Неке од њих су љубав према људима, прихватање других, равноправност мушкарца и жене, безбедност, заштита...
- Вредности људи утичу на њихово понашање. У основи понашања људи треба да стоје позитивне вредности и оно што нас разликује су начини задовољења потреба које су у основи тих вредности.
- Вредности представљају оно што је за сваког човека веома вредно и што му је од великог значаја.

ЗАШТО НАМ ТРЕБАЈУ ПРАВИЛА?

Правила су нам потребна да бисмо развијали жељена понашања која подржавају систем вредности који желимо да буде усвојен.

КОЈА ЈЕ УЛОГА РЕСТИТУЦИЈЕ?

Реституција је поступак којим се обезбеђује договорена, усаглашена надокнада штете, односно последица које су настале због неког понашања.

РАДИОНИЦА ЗА НАСТАВНИКЕ

Назив радионице: Вредности, правила

Циљ: Подсећање на улогу вредности у животу и везу вредности и правила

Радионица траје око два школска часа, односно око 85 минута.

Потребан материјал: Папирићи, велики папири, фломастери и селотејп

Упознавање са темом радионице и начином рада (5 минута)

Активност

Инструкција водитеља: сетите се свог детињства, чему су вас учили, родитељи, учитељи, пријатељи, старији.... како су вас саветовали, које су то биле животне вредности које су желели да пренесу на вас како бисте постали добри људи.

Сетите се, можда, и неке изреке које су користили („Ко рано рани..“)

Раде индивидуално и записују за себе (10 минута)

Активност

Водитељ подели учеснике у групе од по 5 до 6 учесника и даје задатак: „Сада у малој групи размените које сте животне вредности набројали; шта вам је слично, шта различито, како се осећају у вези са порукама које су добијали. На малој групи праве листу вредности којима су их старији учили.(20 минута)

Активност

Свака група презентује листу а водитељ записује на флип чарту поруке које су добили у облику ВРЕДНОСТИ (помаже учесницима да своје исказе преводе у вредности (25 минута).

Активност

Са добијене листе ВРЕДНОСТИ свака група бира/добије по једну вредност коју преводи у ПРАВИЛА преко понашања.

Групе износе правила која су формулисале и на великој групи се коментарише:да ли је јасна веза правила и вредности, да ли ће то понашање увек водити ка усвајању жељене вредности....

Водитељ објашњава доношење ПРАВИЛА која у својој основи увек имају ВРЕДНОСТИ којима желимо да научимо, васпитамо своју децу и о томе да су вредности основа за доношење правила. (25 минута)

РАДИОНИЦА ЗА УЧЕНИКЕ

Назив радионице: Вредности, правила и последице

Радионицу реализује наставник који је завршио обуку заједно са ученицима и менторима

Радионица траје два школска часа, односно 90 минута. Активности у оквиру радионице могу да буду распоређене на начин који најбоље одговара временској организацији рада наставника и одређеног одељења

Потребан материјал: Папир А-4 формата, велики папири, фломастери и селотејп

Улога наставника у дефинисању вредности, правила и реституције-подсетник:

- Договорене вредности, правила и последице треба да буду производ заједничке одлуке деце и наставнике и никако не треба да буду наметнуте од стране наставника.
- Искуство показује да ученици поштују вредности и правила које су сами предложили, тако да нико не треба да им одреди вредности и правила, јер на тај начин се негира потреба са избором коју је важно подржати код деце. Тиме се осигурава да ученици и ученице поштују правила која су они сами усагласили.
- Поступак рада са ученицима и ученицама је да се прво дефинишу вредности које они желе, затим се дефинишу правила којима се осигурава да те вредности живе, па потом дефинишу последице за непридржавање договорених правила.
- Вредности, правила и последице ученици сами одређују и тако преузимају одговорност за регулисање међусобних односа.
- Овакав поступак подстиче развијање личне одговорности за сопствено понашање.
- Правилима дефинишемо понашања која никако не желимо у одељењу и која ће помоћи у спречавању насиља.
- Правила треба да буду јасна и разумљива за све ученике у разреду. Превише правила збуњује, тако да је препорука да се са ученицима у једном одељењу донесе 4-5 најважнијих правила које лако памте и ученици и наставник.
- Сваки наставник који је у том разреду позива се на одељенска правила, и позива ученике на њих када је неко правило прекршено.
- Последице треба да буду повезане са прекршеним правилима, и не треба задавати задатке које је тешко испунити. Поента није да се неко лоше осећа због грешке, већ да поправи неприхватљиво понашање.
- Последице су дефинисане кроз понашања која су пожељна. Некада деца наводе последице које су неприхватљиве и које у основи имају страх, понижење, патњу и бол. Улога наставника је да се деца подстакну да смисле последице које не понижавају.

Филозофија овог приступа садржана је у чињеници:

- Свако ко крши правила и тиме нарушава договорене вредности, може да учини нешто чиме ће поново да успостави угрожену вредност, или на неки начин да поврати нарушене односе и учини их бољим.
- Обнављање вредности приступ је дисциплиновању који подразумева да деца чине грешке, и то се не може избећи, разлика је само у приступима шта чинимо после учињене грешке. Усмеравањем ученика да поправи грешку, подстичемо ученике да преузму одговорност за сопствено понашање и подстичемо их да конструктивно реше проблем.
- Наставник у разговору са учеником разговара о вредностима које су нарушене и правилу које је прекршено и тражи поправљање погрешке. Важно је да ученик сам одлучује како ће грешку да поправи, самостално одлучује како ће да поправи вредности које су нарушене. Са тим предлогом треба да се сложи и ученик који је трпео насиље. Сви заједно трагају за начинима решавања проблема да обе стране буду задовољне.
- Ако ученик озбиљно крши правила, важно је укључити и родитеље и креирати индивидуални план заштите за тог ученика који ће му помоћи да превазиђе потешкоће које има. Код континуираног кршења правила и континуиране злоупотребе моћи, школа је дужна да реагује према законској регулативи и неопходно је да се активира и спољашња заштитна мрежа као што су Центар за социјални рад, полиција, здравствена служба.

Циљ радионице

- Усаглашавање вредности, правила и последица која су донета у одељењу са вредностима, правилима која ће штитити и од дигиталног насиља
- Одређивање последица за кршење наведених вредности и правила

Активност : усаглашавање око одељенских вредности

Наставник замоли сваког ученика и ученицу да за себе направи листу од по пет ствари које они сматрају вредним и битним за себе. Затим подели ученике у пет група (број група зависи од броја ученика и ученица у одељењу) и замоли их да у оквиру групе направе листу од пет вредности које би биле заједничке за групу. Задатак за ученике је да размене оно што су записали и усагласе се за пет вредности које би биле заједничке за групу.

Наставник замоли сваку групу да представи свој систем вредности и на великом папиру записује оно што је представник групе излистао.

Затим следи дискусија са ученицима.

Нека од питања која наставник може користити за дискусију су:

- Да ли им је било тешко да направе листу личних/индивидуалних вредности?
- На основу чега су закључили шта ће написати на листи личних/индивидуалних вредности?
- Да ли су морали да се одрекну неких индивидуалних, личних вредности да би направили листу од пет заједничких вредности?
- Да ли су вршили притисак једни на друге приликом састављања заједничке листе?
- Како су се осећали када су видели да нешто што је њима важно, није важно и њиховим другарима?

После ове дискусије наставник интегрише оно што је производ дискусије са ученицима и наглашава следеће:

- Вредности су наша веровања шта је за нас ваљано, пожељно, корисно односно шта је за нас непожељно и недопустиво.
- Вредности су увек позитивне и могу бити различите, као што су љубав према људима, прихватање других, равноправност мушкарца и жене, безбедност, заштита...
- Вредности људи утичу на њихово понашање а у основи понашања људи стоје позитивне вредности и оно што разликује нас су разлике у начинима задовољења тих вредности.
- Вредности представљају оно што је за сваког човека веома вредно и што му је од великог значаја.

Некада може доћи и до сукоба вредности. Такав сукоб може бити и унутрашњи, када су једној особи важне две супростављене вредности, а постоји сукоб вредности између две или више особа.

Активност: заједничко дефинисање правила за безбедно „сурфовање“

После претходне дискусије ученици набрајају вредности према којима желе да се понашају како би се на интернету осећали сигурно и безбедно. Са прве листе вредности издвајају оне које се односе на сигурно и безбедно коришћење интернета. Потом предлажу правила за коришћење интернета и мобилних телефона. Наставник записује све предлоге без процењивња и утицања на оно што ће се наћи на листи.

Пример за наставнике као подршка за вођење радионице

Ово је пример који илуструје на који начин може да тече разговор и како наставник може ЗАЈЕДНО са ученицима да дође до дефинисања вредности.

Потребно је да наставник заједно са ученицима издвоји више вредности које су ученицима важне за сигурно/безбедно коришћење интернета и да заједно дефинишу више правила која подржавају развијање тих вредности. Нпр. ако ученици кажу да је њима у односима са другима важно да *буду сигурни* да им се неће ништа лоше десити, наставник именује ту вредност. У овом случају наставник може да именује ту вредност као: безбедност, сигурност. Потом пита ученике, које је то правило, које би подржало да се та вредност осигура.

Нпр. правило би могла да буде:

- Избегаваћемо на интернету контакте са особама које не познајемо у стварном животу
или/и
- Одлуку да се упознам са особом коју сам упознао преко интернета важно је да поделим са особом у коју имам поверење (родитељ, брат, сестра...)
или/и
- Ако одлучим да се видим са особом коју сам упознао преко интернета, састанак договарам у току дана на прометном месту и са неким од особа у које имам поверење делим ту информацију.

Имајући у виду овај принцип, са ученицима се дефинишу вредности које ће се неговати и у виртуелном свету. Правила која ће бити дефинисана кроз понашања ученика, треба да подржавају и осигуравају дефинисану вредност.

Потом ученици са наставником лепе постер са правилима у одељењу који ће им бити водич за сигурно „сурфовање“ на друштвеним мрежама.

Активност – дефинисање последица за прекршена правила/реституција

За свако усвојено правило, ученици предлажу могуће последице које ће се применити ако се правило прекрши. Нпр. последице могу бити:

- На фејсбуку написати позитивну поруку особи која трпи насиље
- Позитивне поруке шервати са другима, лајковати позитивне поруке и вредности
- Написати писмо извињења особи која трпи насиље
- ...

Напомена:

За школе које су у програму „Школа без насиља“ вредностима, правилима и последицама које су у досадашњем току реализације програма донели, додају се вредности, правила и последице које се односе на безбедно коришћење интернета.

ДРУГИ БЛОК

ТЕМА: ПАРТИЦИПАЦИЈА ДЕЦЕ/ УЧЕНИКА У ЗАШТИТИ ОД ДИГИТАЛНОГ НАСИЉА

РАДИОНИЦА ЗА НАСТАВНИКЕ

Назив радионице: Партиципација деце/ ученика у заштити од дигиталног насиља

Радионица траје оријентационо око 70 минута. Активности у оквиру радионице могу да буду распоређене на начин који најбоље одговара временској организацији рада наставника у конкретној школи

Потребан материјал: Папир А-4 формата, велики папири, фломастери и селотејп

У оквиру ове радионице користимо термин деца а односи се на ученике и ученице.

Партиципација деце/ученика у контексту превенције дигиталног насиља

- Покреће се дискусија о томе да ли и на који начин деца могу да допринесу превенцији и заштити од дигиталног насиља. Водитељи записују идеје.
- Водитељи уводе концепт дечје партиципације у контексту дечјих права, предлажу дефиницију партиципације и представљају различите моделе учешћа деце¹ (консултације са децом, дечје акције усмерене на промоцију права и/или решавање актуелног проблема, дечје групе), наводећи специфичности одређеног приступа, као и конкретне примере из праксе
- Наставници се деле у групе у 8 група. Свака група добија задатак да наведе пример партиципације деце у превенцији дигиталног насиља по једном од наведених модела партиципације и да посебно разради коју би улогу имао наставник у овом примеру, на који начин би био подршка и партнер ученицима
- Групе представљају своје идеје.

(време: 50 мин)

¹ Модели дечје партиципације су детаљно разрађени у приручнику Аврамовић, М. (2009), Приручник о партиципацији деце, Save the Children UK

Ово можемо да урадимо у нашој школи

- Свако од наставника има задатак да размисли у односу на ресурсе у школи које активности, у чијој основи је активна партиципација деце, би могле да се покрену у његовој школи
- Водитељи позивају наставнике да неки од њих наведу своје идеје
- Питања

(време: 15 мин)

Завршна активност

- Кратка дискусија о утисцима са радионице – да ли је радионица била корисна, инспиративна и због чега?

(време: 10 мин)

РАДИОНИЦА ЗА УЧЕНИКЕ

Назив радионице: Партиципација деце/ученика у заштити од дигиталног насиља.

Радионицу реализује наставник који је завршио обуку заједно са ученицима и менторима

Радионица траје два школска часа, односно 90 минута. Активности у оквиру радионице могу да буду распоређене на начин који најбоље одговара временској организацији рада наставника и одређеног одељења.

Потребан материјал: Папир А-4 формата, велики папири, фломастери и селотејп

Уводне активности

- „Реч-две о радионици“ – наставници наводе циљеве радионице
- „Реч-две о вама“ -Ученици кажу чиме могу да допринесу пројекту превенцији дигиталног насиља односно - која је то њихова добра особина, таленат или вештина којом ће допринети пројекту.

(време: 10 мин)

Партиципација деце/ученика у контексту превенције дигиталног насиља

- Наставник уводе концепт дечје партиципације у контексту дечјих права, предлажу дефиницију партиципације и представљају различите моделе учешћа деце² (консултације са децом, дечје акције усмерене на промоцију права и/или решавање актуелног проблема, дечје групе), наводећи специфичности одређеног приступа, као и конкретне примере из праксе
- Учесници се деле у 4 групе. Свака група добија задатак да осмисли пример партиципације деце у превенцији од дигиталног насиља, по једном од наведених модела партиципације. (пример за консултације са децом, дечју акцију...)
- Групе представљају своје идеје.

(време: 40 мин)

² Модели дечје партиципације су детаљно разрађени у приручнику Аврамовић, М. (2009), Приручник о партиципацији деце, Save the Children UK

Од идеје до акције

- Учесници се деле у две групе. Једна група се бави питањем - шта би свако од нас могао да уради у својој школи у циљу превенције и заштите од дигиталног насиља. Ради лакше дискусије, група се дели у три мање. Друга група се бави питањем – шта све ми као корисници мрежа можемо да урадимо у циљу превенције и заштите од дигиталног насиља. Ради лакше дискусије група се дели у три мање. Групе записују своје идеје на великом папиру.
- Ученици лепе папире са идејама које су ученици излистали у групи и читају идеје учесника, после чега следи дискусија о излистаним предлозима

(време: 25 мин)

Завршна активност

- Кратка дискусија о утисцима са радионице – да ли је радионица била корисна, инспиративна и због чега?
- Наставник поентира да ученици као корисници савремених технологија имају могућност да утичу на смањење насиља на друштвеним мрежама-
УКЉУЧЕНОСТ УЧЕНИКА

(време: 10 мин)

ТРЕЋИ БЛОК

1. ТЕМА: ЕТИКЕТИРАЊЕ

РАДИОНИЦА ЗА УЧЕНИКЕ

Назив радионице: Етикетирање

Радионица траје два школска часа, односно 90 минута. Активности у оквиру радионице могу да буду распоређене на начин који најбоље одговара временској организацији рада наставника и одређеног одељења.

Потребан материјал: комадићи папира, самолепљива трака и обичне/ хемијске оловке

Циљ: Препознати како етикетирање људи може да ограничи индивидуални потенцијал и утиче на односе.

НЕОПХОДНО је да се побринете да ниједан учесник не постане агресиван или увређен било којом употребљеном етикетом.

Активности

1. Издвојите позитивне и негативне етикете или стереотипе који се често користе у заједници у којој ученици живе. Ово може да укључује и етикете попут: паметан, лењ, стидљив, насилан, итд. Покушајте да се сетите барем оноликог броја различитих етикета, колико има учесника у групи.
2. Напишите ове етикете на комадиће папира и затим самолепљивом траком залепите те комадиће папира на леђа сваког учесника.

Напомена: С циљем да ова активност буде делотворна, веома је важно да учесници не виде етикете које су залепљене на њиховим сопственим леђима; требало би да они могу да виде само етикете залепљене на леђима других.

3. Насумично замолите двоје или троје учесника да изведу кратку представу у којој ће се односити једни према другима у складу са етикетама које су им додељене.
4. Замолите сваког учесника да у току трајања представе, покушају да погоде шта пише на њиховој етикети на основу тога како су третирани током представе, а затим да размисле о следећим питањима:
 - ⇒ Какав је осећај када вас неко третира према етикети?
 - ⇒ Какав је осећај третирати неког другог према етикети?

Након што учесници одговоре на ова питања, замолите остатак групе да изнесу своје реакције на представу.

5. Замолите и остале учеснике да изведу своје кратке представе, дајући им довољно времена да после сваке представе покушају да погоде шта пише на њиховим етикетама, као и да се осврну на то како су се осећали.
6. Отворите дискусију са остатком групе.

Питања за дискусију:

- Како реагујете када вас неко третира према одређеној етикети?
- Како реагујете када ви или неко други третирате другу особу према етикети?
- Да ли се ове етикете често користе у вашој заједници? Које друге примере етикета људи користе?
- Зашто људи етикетирају друге људе?
Које су последице етикетирања појединаца? Које су последице по односе?
Размишљајући о активности о моћи и односима, шта мислите каква веза постоји између етикетирања и моћи?
- Шта сте научили овде, а шта можете да примените у сопственим животима и да понесете са собом назад у своје заједнице?
- Како можете да избегнете етикетирање других?
- Како можете да охрабрите друге младе људе да не етикетирају друге?

Закључни коментар водитеља

Етикете и стереотипи утичу на људе као појединце као и на њихове везе са другима. Важно је да се критички размишља о томе како се односите према људима и начину на који се људи понашају према вама и како можете "одучити" неке од начина на које ступате у односе са другима. На пример, како да не:

1. Осуђујете неког пре него што га упознате;
2. Користите етикете или погрдне надимке;
3. Дискриминишете неког на основу пола, религије, етничке припадности или социоекономске класе;
4. Правите од некога у породици и/или заједници "жртвеног јарца";
5. Будете нефлексибилни или тврдоглави у својим ставовима;
6. Показујете равнодушност, ћутање или инат.

Осећај припадности групи и да нас група прихвати онаквима какви јесмо је од великог значаја за учење и развијање наших индивидуалних и колективних потенцијала. Како будете даље одмицали са овим сесијама активностима и у вашим свакодневним животима, требало би да активно покушате да превазиђете етикетирање и да будете отворенији у вашем односу према другима.

ЧЕТВРТИ БЛОК

РАДИОНИЦЕ ЗА РОДИТЕЉЕ И/ИЛИ НАСТАВНИКЕ И/ИЛИ УЧЕНИКЕ

ТЕМА: ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ

Радионицу реализује наставник са наставником информатике који је укључен и компетентан за ову тему.

Радионица траје два школска часа, односно 90 минута. Активности у оквиру радионице могу да буду распоређене на начин који најбоље одговара временској организацији рада наставника и одређеног одељења.

Потребан материјал: кратки немачки филм Где је Клаус (1 минут). Линк за филм Клаус налази се на листи линкова која је такође део овог Приручника (последња страна).

Циљеви: Разумевање појма друштвених мрежа. Упознавање са предностима и недостацима коришћења социјалних мрежа. Дефинисање правила безбедног коришћења интернета и друштвених мрежа.

1. Асоцијација на реч друштвене мреже и шта су друштвене мреже (10 минута)

Водитељ има унапред спремљену дефиницију појма социјалне мреже а која је приступачна деци и јасна. Она се може написати на једном слајду и након вежбе приказати учесницима.

Водитељ пита учеснике која им је прва асоцијација на реч друштвене мреже. Све одговоре записује на флип чарт без обзира на то шта учесници кажу. Након што је написао све њихове одговоре, дефинише друштвене мреже у складу са најчешће коришћеном дефиницијом користећи за интеграцију неке од продуката учесника који могу да се уклопе у ту дефиницију.

Асоцијације учесника на реч друштвене мреже треба искористити како би се дефинисало шта су друштвене мреже имајући у виду дефиницију за коју се водитељ определио.

2. Које друштвене мреже познају? (10 минута)

Водитељ може да има унапред припремљен слајд са написаним друштвеним мрежама.

Водитељ пита учеснике које све друштвене мреже они познају. Учесници ће наводити све док буду имали идеја. Водитељ записује све на флип чарту и након што учесници наброје све мреже које знају, водитељ са слајда прикаже које све мреже постоје и евентуално помене неке занимљивости везане за поједине друштвене мреже (нпр. мрежа за кућне љубимце, за милионере итд.)

3. Гледање филма „Да ли су социјалне мреже хир?“ (20минута)

Након гледања филма, водитељ пита учеснике који су им утисци и даје упутство да свако свој утисак забележи на стикер. Правило је један стикер један утисак. Учесници стикере залепе на флип чарту. Водитељ стикере тј. утиске групише и издваја оне који говоре о предностима коришћења друштвених мрежа и оне који говоре о ризицима који прете са коришћењем. Пре него водитељ каже учесницима да их је груписао као предности и ризике, треба сам прво да их пита како бисте назвали ову категорију а како другу категорију, како би видео како учесници те категорије перципирају. Тек када са учесницима усагласи називе категорија, тада их тек пише изнад стикера на флип чарту где је лепио стикере.

Након ове активности, водитељ додаје неке предности које учесници нису назначили, или ризике које нису поменули и навели. Уколико се деси да о ризицима нису говорили, водитељ позове учеснике да размисле и о ризицима и наведу који би то могле бити.

Важна ствар ове активности је да водитељ нагласи и позитивне вредности коришћења мрежа јер ћемо се ризицима бавити током целе обуке.

4. Дефинисање правила безбедног коришћења друштвених мрежа и интернета и немачки филм „Где је Клаус?“ (40 минута)

Учесницима се пусти кратки немачки филм Где је Клаус (1 минут). Након гледања филма, водитељ подели учеснике у 9 група да продискутују оно што су видели у оквиру филма и да имајући то у виду, дефинишу 3 најважнија и приоритетна правила сигурног коришћења интернета или понашања на друштвеним мрежама и да нађу неки знак за своје правило односно симбол који га најбоље описује.

Свака група пише своја правила на папиру А4. Након што су све групе завршиле, водитељ залепи папире на којима су исписана правила групе на флип чарт таблу. Након тога, да им задатак да сваки учесник приђе табли и одабере и означи 5 правила за која мисли да су најважнија. Након што сви то ураде, 5 правила која су добила највише гласова се бирају као 5 кључних правила за сигурно коришћење друштвених мрежа и она остају до краја семинара у простору који се користи за рад.

Водитељ интегрише, прочита правила и подсети учеснике на још нека од правила уколико су их учесници заборавили.

5. Интеграција (10 минута)

Мини дискусија о томе зашто је важно свако од ових правила. Шта она обезбеђују, зашто су значајна и зашто треба да буду дефинисана у виду правила.

ТЕМА: МЕРЕ ТЕХНИЧКЕ ЗАШТИТЕ НА ИНТЕРНЕТУ И ДРУШТВЕНИМ МРЕЖАМА

РАДИОНИЦА ЗА НАСТАВНИКЕ

Радионицу реализује наставник са наставником информатике који је укључен и компетентан за ову тему.

Радионица траје два школска часа, односно 90 минута. Активности у оквиру радионице могу да буду распоређене на начин који најбоље одговара временској организацији рада наставника и одређеног одељења.

Циљеви:

Упознавање са елементарним и напредним мерама техничке заштите на интернету и друштвеним мрежама

Упознавање са корацима које треба предузети у случају дигиталног насиља

Упознавање са институцијама којима се учесници могу обратити у случају насиља

1. Увод: Различити облици дигиталног насиља (10 минута)

Водитељ пита учеснике које су све облике насиља доживљавали, они или њихови вршњаци. Затим их пита ко има фејсбук профил, да ли су чланови неких група или су и сами администратори својих група. Да ли су имали непријатности путем ове мреже или познају некога из своје околине ко је имао лоша искуства са фејсбуком или неким другим обликом електронске комуникације. Водитељ припрема кратко предавање о облицима дигиталног насиља и додаје оне облике које су ученици евентуално изоставили.

2. Креирање фејсбук налога и групе (15 минута)

Сви учесници су подељени тако да седе у пару. Парови отварају привремене профиле на фејсбуку за потребе обуке. Током креирања налога водитељ указује на потребу одабира квалитетне шифре у циљу што боље заштите. Ученици поред налога креирају и групу за потребе обуке. Све важније кораке водитељ ће пропратити адекватним сликама у оквиру презентације која ће учесницима олакшати и убрзати рад.

3. Техничке мере заштите фејсбук налога (35 минута)

Водитељ користећи презентацију прелази корак по корак кроз елементарне и напредне технике заштите на фејсбуку. Учесници, такође, у оквиру својих претходно креираних налога врше одговарајућа подешавања. Водитељ ће прво кроз презентацију наводити

типичне облике насиља (лажни профил, педофилија, основана група против некога, објављене фотографије-секстинг, вербално насиље и претње, нежељени контакти и нежељени садржаји увредљивог садржаја) и након сваког од њих приказати техничке и друге кораке које треба спровести у циљу спречавања насиља.

У оквиру ове радионице учесници ће научити како да блокирају нежељене пријатеље, како да ограниче приступ свом профилу у смислу пермисија које ће поједине категорије пријатеља имати (нпр. другови из школе имају пермисију да гледају све фотографије, док је осталима тај део блокиран), како да пријаве неприкладан садржај, како да реагују ситуацијама кад им је хакован налог и у другим ситуацијама узнемиравања путем ове мреже.

4. Аск.фм (25 минута)

Током ове активности, ученици ће бити подељени у три групе, тако да у свакој групи постоји бар један ученик који има профил на овој мрежи. Групама дати три потенцијално опасна питања којима се угрожава један од чланова групе и неколико минута да осмисле симулацију потенцијалног насиља (узнемиравања) на овој мрежи. Групе ће одабрати актере који ће презентовати ситуацију. Свака од група има 3 минута за презентацију. Водитељ ће питати колико је учесника догађаја наставило са узнемиравањем, да ли је неко покушао да заштити жртву, да ли су се обратили некоме за помоћ.

Водитељ ће их полако увући у дискусију о могућим проблемима и начинима превенције. Ученицима је важно дати до знања да је њихова знатижеља и потреба за учешћем у вршњачки популарним мрежама разумљива, али и скренути им пажњу на који све начин се забава може претворити у лоше и непријатно искуство када је у питању ова друштвена мрежа и на које све начине могу да се заштите да до тога не би дошло.

5. Ко ме се обратити (5 минута)

Водитељ пита учеснике да ли су упознати са институцијама и организацијама који се баве превенцијом и заштитом од злоупотреба путем интернета и бележи их на флип чарт. Водитељ додаје организације које су евентуално изостављене (МУП, Јединица за превенцију насиља, Служба за ВТК на мејл адресу vtk@beograd.vtk.jt.rs, СОС телефон 0800 200 201, Нет патрола prijava@netpatrola.rs) и упућује учеснике на материјал који ће добити и у коме ће бити све ове радионице, савети за безбедно коришћење интернета за све три циљне групе и листа институција којима се учесници могу јавити у случају да до дигиталног насиља дође. Презентовати савете за ученике који су такође део поменутог материјала.

ТЕМА: МЕРЕ ТЕХНИЧКЕ ЗАШТИТЕ НА ИНТЕРНЕТУ И ДРУШТВЕНИМ МРЕЖАМА

РАДИОНИЦА ЗА УЧЕНИКЕ

Радионицу реализује наставник са наставником информатике који је укључен и компетентан за ову тему.

Циљ: Детаљније упознавање са социјалним мрежама на којима ученици најчешће комуницирају са својим вршњацима и са корацима које треба предузети да би се спровела детаљна техничка заштита

Стицање основних знања о правилној заштити на интернету и техничким мерама заштите којима се узнемиравање на интернету може спречити.

1. Увод: Различити облици дигиталног насиља (10 минута)

Водитељ пита учеснике које су све облике насиља доживљавали, они или њихови ученици. Затим их пита ко има фејсбук профил, да ли су чланови неких група или су и сами администратори својих група. Да ли су имали непријатности путем ове мреже или познају некога из своје околине ко је имао лоша искуства са фејсбуком или неким другим обликом електронске комуникације. Водитељ припрема кратко предавање о облицима дигиталног насиља и додаје оне облике које су наставници евентуално изоставили.

2. Креирање фејсбук налога (20 минута)

Сви учесници су подељени тако да седе у пару. Парови отварају привремене профиле на фејсбуку за потребе обуке. Све важније кораке водитељ ће пропратити адекватним сликама у оквиру презентације која ће учесницима олакшати и убрзати рад. Током креирања налога водитељ указује на потребу одабира квалитетне шифре у циљу што боље заштите.

3. Техничке мере заштите фејсбук налога (45 минута)

Водитељ користећи презентацију прелази корак по корак кроз елементарне и напредне технике заштите на фејсбуку. Учесници, такође, у оквиру својих претходно креираних налога врше одговарајућа подешавања. Водитељ ће прво кроз презентацију наводити типичне облике насиља (лажни профил, педофилија, основана група против некога, објављене фотографије-секстинг, вербално насиље и претње, нежељени контакти и

нежељени садржаји експлицитног садржаја) и након сваког од њих приказати техничке и друге кораке које треба спровести у циљу спречавања насиља.

У оквиру ове радионице учесници ће научити како да блокирају нежељене пријатеље, како да ограниче приступ свом профилу у смислу пермисија које ће поједине категорије пријатеља имати (нпр. колеге са посла имају пермисију да гледају све фотографије, док је осталима тај део блокиран). Поред тога, водитељ показује како пријавити неприкладан садржај, како реаговати у ситуацијама кад је хакован налог и у другим ситуацијама узнемиравања путам ове мреже.

4. Аск.фм (10 минута)

Наставнике и менторе треба упознати са овом мрежом, начином њеног функционисања и опасностима које она носи. Водитељ дискутује са учесницима о мрежи аск.фм, указује на то на који начин је могуће да се насиље догоди на овој социјалној мрежи.

Водитељ учесницима наводи примере потенцијално опасних питања која се постављају на овој мрежи (водитељ показује слајд на коме су приказани примери комуникације на овој друштвеној мрежи) како би порасла свест о проблему са којим многи нису ни упознати. Водитељ ће их полако увући у дискусију о могућим проблемима и начинима превенције. Презентовати и продискутовати о саветима за наставнике и родитеље који су део материјала који ће учесници добити.

5. Коме се обратити (5 минута)

Водитељ пита учеснике да ли су упознати са институцијама и организацијама који се баве превенцијом и заштитом од злоупотреба путем интернета и бележи их на флип чарт. Водитељ додаје организације које су евентуално изостављене (МУП, Јединица за превенцију насиља, Служба за ВТК на мејл адресу vtk@beograd.vtk.jt.rs, СОС телефон 0800 200 201, Нет патрола prijava@netpatrola.rs) и упућује учеснике на материјал који ће добити и у коме ће бити све ове радионице, савети за безбедно коришћење интернета за све три циљне групе и листа институција којима се учесници могу јавити у случају да до дигиталног насиља дође.

ТЕМА: ПРЕВАРЕ ПУТЕМ ИНТЕРНЕТА И ТРАГОВИ КОЈЕ ОСТАВЉАМО ЗА СОБОМ

РАДИОНИЦА ЗА УЧЕНИКЕ

Радионицу реализује наставник са наставником информатике који је укључен и компетентан за ову тему.

Радионица траје два школска часа, односно 90 минута. Активности у оквиру радионице могу да буду распоређене на начин који најбоље одговара временској организацији рада наставника и одређеног одељења.

Циљеви:

Стицање знања о препознавању вируса

Стицање знања о начинима заштите од вируса односно антивирусима

Упознавање са основним појмовима дигиталне форензике

Стицање знања о последицама остављања личних података на мрежи

Стицање знања о начинима злоупотребе података преко интернета и друштвених мрежа

1. Мали подсетник (5 минута)

У оквиру ове сесије учесници ће се прво подсетити претходно пређених лекција о вирусима и другим малициозним програмима. Водитељ најављује учесницима игрицу и којом темом ће се бавити након завршетка игрице.

2. Примери злоупотреба и превара путем вируса (20 минута)

Након тога што су се учесници подсетили тога шта су вируси и који све вируси постоје, учесници се деле у шест група. Групе ће имати следеће задатке:

- прва група – опис превара које узрокују вируси,
- друга група – последице превара које узрокују вируси и
- трећа група – превентивне мере које се односе на заштиту од вируса.

У случају да имају могућност приступа интернету, неке од примера могу потражити и на мрежи. Свака од група које излажу ће добити хамер на коме ће у кратким цртама исписати своје задатке. Пошто ће по две групе имати исти задатак, водитељ ће изабрати

једну групу која ће презентовати свој задатак, док ће друга група допуњавати све што прва није рекла. Водитељ пореди резултате по задацима и указује на то шта је која група препознала, и додаје оно што је изостављено.

3. Проналазак популарног бесплатног антивирус програма (15 минута)

Водитељ кроз презентацију у сликама демонстрира проналажење и инсталирање бесплатног антивирус програма. Приказати учесницима како обрисати вирус и како скенирати фајлове антивирус програмом.

4. Сумирање потенцијалних проблема и превентива (10 минута)

Након излагања свих група водитељ узима флипчарт, дели га на две колоне маркером. У једној колони пише "проблем" у другој колони пише "превентива". Водитељ пита ученике да кажу која је акција симптом према коме се може наслутити да је рачунар заражен вирусом и уписује га у прву колону (губљење података, успоравање рада рачунара, брисање фајлова на зараженим рачунарима, немогућност покретања програма, спора интернет конекција, контрола „споља“ у виду слања електронске поште коју нисте послали, покретање програма без да сте сами иницирали акцију, укључена камера без вашег знања). Одмах затим пита ученике да се јаве и кажу која је "превентива" и уписује је у колону предвиђену за то (прављење бекапа, подешавање спам филтера, редовно ажурирање антивирус програма, скенирање рачунара антивирус програмом и брисање вируса).

5. Радионица Територија (10 минута)

Водитељ на поду поставља четири хамер папира и маркер на сваком од њих. Водитељ дели ученике у четири групе. Свака група се састоји од пет ученика тако да у групи буду равномерно заступљени ученици свих старосних група. Задатак сваке групе је да они заједно као група на хамер папир стајањем заузму што мањи простор. Водитељ им након ове инструкције даје два минута да испробају најкомфорнију позу и да се договоре ко ће где стајати, шта ће радити као и да то ураде ван хамер папира ван њихове територије. Након што су групе исцртале своју територију, водитељ указује на простор који остављамо у реалном свету и упознаје учеснике са разликама виртуелног и реалног света у контексту података које за собом остављамо. Водитељ позива учеснике да размишљају о томе колики траг за собом остављају у онлине свету наставља са том темом кроз наредну активност Дигитална форензика.

6. Дигитална форензика (25 минута)

У оквиру ове радионице ученици ће проћи кроз радионицу "Мој 24-часовни дигитални запис". Водитељ записује на флипчарту пример ситуација у којима остављамо податке у дигиталном свету о себи у оквиру једног дана(свесно или несвесно). Након тога позива ученике да на папиру напишу и да размисле колико пута у току дана они остављају дигитални запис. Након тога ученици који имају највише записа ће

прочитати свој дан у дигиталном свету. Након овога следи сумирање и навођење оних заједничких трагова које сви најчешће остављамо.

Водитељ са ученицима дискутује о могућностима брисања података о себи након што су оставили дигитални траг (нпр. дефрагментацијом и форматирањем диска). Најчешће одговоре учесника ће прокоментарисати и објаснити да подаци и поред тога стоје записани на диску (упркос мишљењу већине да ће све бити обрисано након што обришемо историју прегледа на нашем рачунару или након тога што се излогујемо, обришемо профил те водитељ истиче да „цлеар хистору“ не значи обавезно и дефинитивно и трајно брисање података.итд.). Водитељ објашњава учеснике о ваћности чувања неких од података у случајевима дигиталног насиља јер се подаци добијени дигиталном форензиком могу користити као судски доказ и објашњава на који начин форензика може учествовати у полицијској истрази (на пример, у доказном поступку код педофила или неког ко се бави дечјом порнографијом потребно пронаћи неколико слика на компромитованом рачунару, или нпр. ако у неком поступку желите доказати да се две особе познају, онда се не мора наћи комплетан документ, већ је довољно пронаћи на диску име, број телефона или е-маил адресу што може бити основана сумња да се двоје познају. У процесу дефрагментације, један део података ће бити обрисан, док ће један део остати.).

Водитељ скреће пажњу учесницима да дигитални доказ о насиљу, као и сваки други доказ има свој век трајања и зато је веома важно реаговати што пре како би се доказала кривица починиоца насиља (водитељ, рецимо, наводи пример да на чаши могу бити његови отисци прстију, али ако се она опере, отисака неће бити. Слична ствар је и овде, али није тако тривијална и зато насилници готово по правилу остављају трагове који могу указати на њихову кривицу).

5. Сумирање (5 минута)

Водитељ уз помоћ учесника понавља најбитније сегменте научене у претходне три радионице. Ако учесници забораве неке од обрађених целина, водитељ их подсећа на њих и даје додатна објашњења уколико је то потребно и подсећа на материјал који ће учесници добити.

РАДИОНИЦА ЗА НАСТАВНИКЕ

Радионицу реализује наставник са наставником информатике који је укључен и компетентан за ову тему.

Радионица траје два школска часа, односно 90 минута. Активности у оквиру радионице могу да буду распоређене на начин који најбоље одговара временској организацији рада наставника и одређеног одељења.

Циљеви:

Стицање знања о препознавању вируса

Стицање знања о начинима заштите од вируса односно антивирусима

Упознавање са основним појмовима дигиталне форензике

Стицање знања о последицама остављања личних података на мрежи

Стицање знања о начинима злоупотребе података преко интернета и друштвених мрежа

1. Мали подсетник (5 минута)

У оквиру ове сесије учесници ће се прво подсетити претходно пређених лекција о вирусима и другим малициозним програмима. Водитељ најављује учесницима игрицу и којом темом ће се бавити након завршетка игрице.

2. Примери злоупотреба и превара путем вируса (20 минута)

Након тога што су се учесници подсетили тога шта су вируси и који све вируси постоје, учесници се деле у шест група. Групе ће имати следеће задатке:

- прва група – опис превара које узрокују вируси,
- друга група – последице превара које узрокују вируси и
- трећа група – превентивне мере које се односе на заштиту од вируса.

У случају да имају могућност приступа интернету, неке од примера могу потражити и на мрежи. Свака од група које излажу ће добити хамер на коме ће у кратким цртама исписати своје задатке. Пошто ће по две групе имати исти задатак, водитељ ће изабрати једну групу која ће презентовати свој задатак, док ће друга група допуњавати све што прва није рекла. Водитељ пореди резултате по задацима и указује на то шта је која група препознала, и додаје оно што је изостављено.

3. Проналазак популарног бесплатног антивирус програма (15 минута)

Водитељ кроз презентацију у сликама демонстрира проналажење и инсталирање бесплатног антивирус програма. Приказати учесницима како обрисати вирус и како скенирати фајлове антивирус програмом.

4. Сумирање потенцијалних проблема и превентива (10 минута)

Након излагања свих група водитељ узима флипчарт, дели га на две колоне маркером. У једној колони пише "проблем" у другој колони пише "превентива". Водитељ пита учеснике да кажу која је акција симптом према коме се може наслутити да је рачунар заражен вирусом и уписује га у прву колону (губљење података, успоравање рада рачунара, брисање фајлова на зараженим рачунарима, немогућност покретања програма, спора интернет конекција, контрола „споља“ у виду слања електронске поште коју нисте послали, покретање програма без да сте сами иницирали акцију, укључена камера без вашег знања). Одмах затим пита наставнике да се јаве и кажу која је "превентива" и уписује је у колону предвиђену за то (прављење бекапа, подешавање спам филтера, редовно ажурирање антивирус програма, скенирање рачунара антивирус програмом и брисање вируса).

6. Дигитална форензика и филм „Трагајући за Терезом“ (25 минута)

У оквиру ове радионице наставници ће проћи кроз радионицу "Мој 24-часовни дигитални запис". Водитељ ће наставницима демонстрирати - записати на флипчарту ситуације у којима остављамо податке (свесно или несвесно) у дигиталном облику о себи у оквиру једног дана. Улога наставника је да на папиру напишу – да се сете колико пута у току дана они остављају дигитални запис. Након овога наставници који имају највише записа ће прочитати свој дан у дигиталном свету. Након овога следи сумирање и навођење оних заједничких трагова које најчешће остављамо.

После ове активности, водитељ приказује филм који говори о томе са којом лакоћом и којом брзином можемо доћи до података о било коме у онлине свету само на основу малог броја података које за собом остави.

Водитељ са ученицима дискутује о могућностима брисања података о себи након што су оставили дигитални траг (нпр. дефрагментацијом и форматирањем диска). Најчешће одговоре учесника ће прокоментарисати и објаснити да подаци и поред тога стоје записани на диску (упркос мишљењу већине да ће све бити обрисано након што обришемо историју прегледа на нашем рачунару или након тога што се излогујемо, обришемо профил те водитељ истиче да „clear history“ не значи обавезно и дефинитивно и трајно брисање података.итд.). Водитељ објашњава учеснике о ваћности чувања неких од података у случајевима дигиталног насиља јер се подаци добијени дигиталном форензиком могу користити као судски доказ и објашњава на који начин форензика може учествовати у полицијској истрази (на пример, у доказном поступку код педофила или неког ко се бави дечјом порнографијом потребно пронаћи

неколико слика на компромитованом рачунару, или нпр. ако у неком поступку желите доказати да се две особе познају, онда се не мора наћи комплетан документ, већ је довољно пронаћи на диску име, број телефона или е-маил адресу што може бити основана сумња да се двоје познају. У процесу дефрагментације, један део података ће бити обрисан, док ће један део остати.).

Водитељ скреће пажњу учесницима да дигитални доказ о насиљу, као и сваки други доказ има свој век трајања и зато је веома важно реаговати што пре како би се доказала кривица починиоца насиља (водитељ, рецимо, наводи пример да на чаши могу бити његови отисци прстију, али ако се она опере, отисака неће бити. Слична ствар је и овде, али није тако тривијална и зато насилници готово по правилу остављају трагове који могу указати на њихову кривицу).

5. Сумирање (5 минута)

Водитељ уз помоћ учесника понавља најбитније сегменте научене у претходне три радионице. Ако учесници забораве неке од обрађених целина, водитељ их подсећа на њих и даје додатна објашњења уколико је то потребно.

РАДИОНИЦА ЗА РОДИТЕЉЕ

Радионица "Да ли знамо како да заштитимо децу на интернету?"

Радионицу реализује наставник са наставником информатике који је укључен и компетентан за ову тему.

Трајање радионице: 90 минута

Циљ радионице је да прво утврди у којој мери су родитељи упознати са правилима безбедног коришћења интернета кроз примере из живота деце. У другом делу ћемо упознати родитеље са саветима за правилно коришћење интернета и о раду са својом децом који им може помоћи да спрече непријатне ситуације на интернету.

Ток радионице:

У уводном делу водитељ ће објаснити родитељима које све опасности вребају децу на интернету уколико га не користимо на прави начин. Приказаће им се примери и ситуације у којима су деца шиканирана на интернету и који су били жртве неког вида насиља или узнемиравања на интернету. Водитељ пита родитеље да ли они знају за неки пример шиканирања на интернету, да испричају свима и да кажу и како су се осећали када су чули за такве случајеве.

Време: 20 минута

Подела родитеља у групе и рад у групи

У даљем току радионице родитељи ће бити подељени у пет група од по четири члана. Свака група ће добити три питања на која треба да одговори (питања су откуцана на папиру за свако групу). Питања су у форми конкретних непријатних ситуација на интернету у којима се могу наћи њихова деца. Свако питање захтева одговор на који би требало одговорити у форми савета или акције шта треба урадити да се ово не би догодило, а у случајевима да се већ догодило шта предузети. Питања су у тексту испод. Свака група бира представника који ће образложити своје задатке и савете за превазилажење истих. За представљање је предвиђено 5 минута за сваку групу.

Време: 50 минута

Савети за родитеље (20 минута)

Када све групе презентују своје планове и одговоре позваћемо учеснике да учествују у расправи тако ште ће након свих сагледаних и презентованих акција кроз сугестије, помоћ и расправу дати своје мишљење и понудити помоћ другим групама око реализације њихових акција савета шта урадити у конкретној ситуацији.

На крају радионице водитељи ће приказати листу савета за родитеље и објаснити поједине тачке које они нису навели зато што нису могли да се сете или нису знали како да реагују.

Предлог ситуација које се решавају са родитељима у оквиру радионице:

Листа ситуација није коначна могуће је и пожељно је проширити их новим ситуацијама.

1. Звао вас је школски педагог да вам каже како Ваше дете већ дуже време пише увредљиве поруке на е-маил адресу другог детета?
2. Један од дечака на свом фејсбук профилу вређа Вашу ћерку говорећи јој да је глупа, ружна и сл. Овај пост су видели "сви" у школи. Девојчица одбија да иде у школу. Како реаговати у овој ситуацији?
3. На фејсбук профилу једне девојчице је постављена група са називом "Нека лајкују сви који мрзе Милицу". Група у року од два дана има 600 лајкова. Како реаговати у овој ситуацији?
4. Пријатељи су вам јавили да се фотографија Вашег трогодишњег детета са породичног летовања на коме је оно наго појавила на сајту за размену фотографија једне групе педофила. Откуд ова фотографија тамо? Како реаговати у овој ситуацији?
5. Ваш син се вратио из школе сав узнемирен јер је на Аск.фм неко објавио како је он глуп јер је промашио пенал на утакмици од јуче. Рекао вам је "Знам ја сам крив, тако ми и треба". Како реаговати у овој ситуацији?
6. Претраживали сте интернет историју претраживача Вашег сина тинејџера. Видели сте да често иде на сајт на коме може "из прве руке", "стручно", "дискретно" да добије савете о сексу. Каква ће Ваша реакција бити?
7. Разредни старешина вас је обавестио да Ваше дете и Милан већ дуже време пишу један другоме увредљиве поруке на својим фејсбук профилима. Разговарали сте са дететом он вам је рекао да је Милан први почео и да он само одговара на испровоциране поруке. Која је ваша реакција?
8. Дечак из седмог разреда је кришом снимео кратки видео у женској свлачионици физкултурне сале на коме се девојчице пресвлаче. На снимку је и Ваша ћерка. Снимак се муњевитом брзином проширио по граду путем јутјуб мреже. Шта урадити у овој ситуацији?
9. Дете вам је показало једну или више увредљивих порука које је добило путем своје е-маил адресе. Шта ћете предузети у овој ситуацији?
10. Док вам дете показује интересантан видео или симпатичну фотографију са свог фејсбук профила случајно ћете видети пост у коме се вређа Ваше дете или друга деца или пост који је сувише вулгаран. Питаћете га од када је ово? Зашто није реаговало? Дете ће вам одговорити да је то "нормална ствар" да то тако функционише на овој мрежи и да се исто догађа и његовим друговима и другарицама. Које кораке ћете предузети по овом питању?
11. Ваша петнаестогодишња ћерка се већ 3 године дописује са изузетно финим, културним и паметним шеснаестогодишњим дечаком из Руме. Ви сте упознати са овим дописивањем и на неки начин подржавате ово виртуално дружење. Они сматрају да је време да се лично упознају јер "знају се" годинама, ништа ружно није чула од њега а знате га и ви. Договорили су се да се нађу сутра у 17 часова у центру града. Какав је ваш став по питању овог сусрета?

12. Купили сте нови мобилни телефон Вашем детету који је ученик другог разреда основне школе. Како би се похвалио друговима написао је број свог мобилног телефона на свом фејсбук профилу. Два дана након тога почео је да добија смс поруке и позиве да се нађе са једним непознатим мушкарцем. У чему сте погрешили, шта предузети?
13. Дете је променило понашање, начин облачења, изостаје из школе, попустило у учењу – оценама, не једе, изгубило је на тежини, не смеје се, не дружи се са својим друговима, стално се затвара у собу. Обавили сте разговор са дететом и уобичајене медицинске прегледе, утврђено је да је дете физички здраво. Да ли је могуће узроке оваквог понашања потражити на интернету? Које су Ваше сумње?
14. Дете сумња да му је неко хаковао е-маил адресу. Сада његову преписку и мејлове знају чак и другови из разреда. Наведите разлоге због којих је дошло до овога и шта предузети у овој ситуацији?
15. Добијате разну робу коју сте наводно наручили путем интернета и приметили сте да немате средстава на Вашој картици а приступ вашем рачуну имају ваши укућани. Шта учинити?
16. Деца су снимила свог наставника на часу у ситуацији док је предавао, оцењивао, расправљао се са ученицима, док су га друга деца задиркивала, исмевала на часу и сл. Видео снимак се нашао на јутјуб мрежи и шири се брзо. Ваше дете није аутор снимка нити учесник "несташлука" на часу. Да ли ћете реаговати и како?

**Линкови за филмове и корисне материјали и сајтови који се баве темом
дигиталног насиља:**

1. Филм „Тагована“

<http://www.youtube.com/watch?v=f4rNvDaYDrc>

2. Филм „Бесповратно“

3. Снимак радионице „Шеруј осмех, лајкуј љубав,хејтуј хејт“ одржане у оквиру пројекта „Зауставимо дигитално насиље“ поводом обележавања Светског дана борбе против дигиталног насиља. Радионица је одржана у просторијама компаније Теленор са ученицима основних и средњих школа из целе Србије и бавила се препорукама за сигурно коришћење интернета које су ученици ових школа упутили својим вршњацима, наставницима и родитељима.

<http://www.youtube.com/watch?v=s7HSgsuEzw8>

4. Филм „Tracking Teresa“

<http://www.youtube.com/watch?v=toXEdisa6hl>

5. Филм „Где је Клаус?“

<http://www.youtube.com/watch?v=cEP3dVcQkBU>

6. Филм „Да ли су социјалне мреже хир?“

<http://www.youtube.com/watch?v=IFZ0z5Fm-Ng>

7. Филм „Прича о Аманди Тод“

<http://www.youtube.com/watch?v=ej7afkypUsc>

8. Инцест Траума Центар

<http://www.incesttraumacentar.org.rs>

9. Кликни безбедно

<http://www.kliknibezbedno.rs/>

10. Нет Патрола

<http://www.netpatrola.rs>